

TÜRKİYE'DE SİYASİ PARTİLERCE UYGULANAN MUHASEBE SİSTEMİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ VE KAMUYU AYDINLATMA İLKESİ AÇISINDAN SİYASİ PARTİLERDE UYGULANACAK MUHASEBE SİSTEMİ VE MUHASEBE DENETİMİ ÖNERİSİ (*)

Doç.Dr.Beyhan MARSAP*

Doç.Dr.Yıldız AKBULUT**

ÖZET

Demokratik hayatın vazgeçilmez unsurlarından biri olan siyasi partilerin Devlet yardımı ve bağışlar yoluyla elde ettikleri gelirlerin kaynağının, kamuyu aydınlatma ilkesi çerçevesinde gerçeğe uygun ve güvenilir bir şekilde açıklanması gerekmektedir. Bu finansal bilgilerin gerçeğe uygun ve güvenilir bir şekilde elde edilmesi ise, siyasi partilerdeki kayıt düzeninin muhasebe kavram ve ilkeleri çerçevesinde kurulması ile gerçekleştirilebilir. Siyasi partilerin finansal durumu ve faaliyet sonuçlarına ilişkin bilgilerin, diğer örgütlerde olduğu gibi şeffaf bir şekilde sunulması gerekmektedir. Bu çalışmada, ülkemizdeki siyasi partilerin mevcut muhasebe sistemi, kamuyu aydınlatma ilkesi açısından değerlendirilmiş, diğer ülkelerdeki uygulamalar ile karşılaştırılması yapılmış ve mevcut sistemin yetersizlikleri ortaya konarak yeni bir muhasebe ve denetim sisteminin kurulması yönünde önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Siyasi partilerde muhasebe ve denetim sistemi

ABSTRACT

Political parties as an integral component of democratic civilizations. Their sources of revenues, stems from public grants and donations should be disclosed to reflect as accurately and reliably as possible according to public disclosure principle of accounting system. To obtain these financial information accurately and reliably is only possibly after recording procedures in political parties are processed in accordance with accounting concepts and principles. Current financial state and results of operations of political parties should be reported and disclosed as transparently as in other organizations. In this study, current accounting systems adopted by political parties in Turkey has been evaluated from the point of view of public disclosure principle, compared and contrasted with that of other countries practices to bring about deficiencies of the current system and to develop proposal to establish a viable accounting and auditing systems.

Key words: Accounting and auditing systems of political parties.

(*) Bu çalışma Türkiye XXI. Muhasebe Eğitimi Sempozyumunda bildiri olarak sunulmuştur.

* Gazi Üniversitesi, Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi, Muhasebe Bölümü

** Gazi Üniversitesi, Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi, İşletme Bölümü

GİRİŞ

Siyasi partiler halkın desteğini sağlayarak devlet mekanizmasının kontrolünü ele geçirmek üzere faaliyetlerde bulunan siyasal topluluklar olup demokratik hayatın vazgeçilmez unsurlarındandır Demokrasi, açıklık rejimi olup en önemli unsuru hukuk devleti ilkesidir. Hukuk devletinde ise tüm işlemler denetime tabidir. Bu kapsamda siyasi partiler de hukuk devleti ilkesi gereğince yaptıkları tüm işlemlerden dolayı kamuya karşı sorumludurlar.

Her örgütte olduğu gibi siyasi partilerin de varlıklarını devam ettirebilmeleri ve faaliyetlerini yürütebilmeleri için gelir kaynaklarına ihtiyaçları vardır Bu kaynaklar beş başlık altında toplanabilir¹:

- i. Devlet yardımı
- ii. Üye aidatları
- iii. Bağışlar
- iv. Partiyi ve adayı tanıtıcı faaliyetlerden sağlanan gelirler
- v. Diğer faaliyetlerden sağlanan gelirler

Devlet yardımı olarak siyasi partilere aktarılan kaynaklar, temelde halkın ödediği vergilerden oluşmaktadır. Bu nedenle kamuoyunun siyasi partilerin bu kaynağı ne şekilde kullandıkları konusunda bilgi talebinde bulunmaları en doğal hakkıdır Diğer taraftan, siyasi partilerin bağışlar yoluyla elde ettikleri gelirlerin kaynağının açıklık ilkesi çerçevesinde bilinmesi, baskı gruplarının ve iş çevrelerinin partiler üzerindeki etkisini ortaya koyması açısından son derece önemlidir.

Kamuyu aydınlatma ilkesi gereğince, siyasi partilerin finansal bilgilerinin gerçeğe uygun ve güvenilir bir şekilde açıklanması gerek-

mektedir. Bu finansal bilgilerin gerçeğe uygun ve güvenilir bir şekilde elde edilmesi ise, siyasi partilerdeki kayıt düzeninin muhasebe kavram ve ilkeleri çerçevesinde kurulması ile gerçekleştirilir. Siyasi partilerin finansal durumu ve faaliyet sonuçlarına ilişkin bilgilerin, diğer tüm örgütlerde olduğu gibi şeffaf bir şekilde sunulması gerekmektedir.

Bu çalışmada, ülkemizdeki siyasi partilerin mevcut muhasebe sistemi, kamuyu aydınlatma ilkesi açısından değerlendirilecek ve diğer ülkelerdeki uygulamalar ile bir karşılaştırması yapılacaktır Daha sonra mevcut sistemin yetersizlikleri ortaya konarak yeni bir muhasebe ve denetim sisteminin kurulması yönünde önerilerde bulunulacaktır

1. SİYASİ PARTİLERİN TANIMI VE FONKSİYONLARI

Siyasi partiler, halkın desteğini sağlamak suretiyle devlet mekanizmasının kontrolünü ele geçirmeye veya sürdürmeye çalışan, sürekli ve istikrarlı bir örgüte sahip siyasal topluluklar olarak tanımlanmaktadır². Tanım gözönünde tutulduğunda aşağıdaki özellikler önem taşımaktadır³:

- i. Partiler, devletin sağladığı gücü kullanmak amacıyla benzer inanç, tutum ve değerlere sahip kişilerden oluşan bir topluluktur.
- ii. Partiler, yasal yollar çerçevesinde, seçimler yoluyla halkın desteğini sağlayarak, hedeflerini gerçekleştirmek için çaba gösterirler.

Bu unsurlardan belki de en önemli olanı, devlet mekanizmasının kontrolünü ele geçirmek için halkın desteğinin sağlanmış olması gerektiğidir. Böylece halk, siyasi partiler aracılığı ile devlet yönetiminde söz sahibi olmaktadır. Bu çerçevede siyasi partilerin fonksiyonları dört başlık altında toplanabilir⁴.

1 Türkiye Siyasi Partiler Kanunu, www.yagitay.gov.tr/bilgi, The Federal Election Campaign Act, www.fec.gov, The Political Parties, Elections and Referendums Act 2000, www.electoralcommission.gov.uk

2 Ergun ÖZBUDUN, *Siyasal Partiler*, Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, Sevinç Matbaası, Ankara, 1974, s. 4.

3 Alan WARE, *Political Parties and Party Systems*, Oxford Un. Press, UK, 1996, s.2-5.

4 ÖZBUDUN, a.g.e., s. 92.

- i. Çıkarların birleştirilmesi,
- ii. Siyasal devşirme,
- iii. Siyasal sosyalleşme,
- iv. Yönetme.

Siyasi partiler, çıkarların birleştirilmesi fonksiyonunu, aynı görüşleri, hedefleri ve çıkarları taşıyan kişilerin bir araya toplanmasını sağlayarak yerine getirmektedirler. Bir toplumdaki çıkarlar hedefler ve görüşlerin çok çeşitli olması doğaldır. Bu birbirinden farklı görüş ve düşüncelerin birbirleriyle bağdaştırılmaları ile belirli bir siyasal görüş ortaya çıkmakta, bu siyasal görüşler örgütlendiğinde ise siyasi partilere dönüşerek partilerin politikalarını oluşturmaktadır.

Siyasi partiler siyasal devşirme yoluyla devleti yönetecek kişilerin toplanmasını sağlamakta, seçim yoluyla bu kişilerin devleti yönetecek kadrolara getirilmesini sağlamaktadır.

Siyasi partilerin diğer fonksiyonu siyasal sosyalleşmedir. Bu fonksiyonla siyasal sistemdeki rollerin öğrenilmesi, siyasal kültürün benimsenmesi ve devam ettirilmesi amaçlanmaktadır⁵. Böylece siyasi partiler çok sayıda insanı siyasal katılmaya yönlendirmekte, siyasal sistemle güçlü ve sürekli bir ilişki içinde bulunmalarına araç olmaktadır. Bu ilişki söz konusu kişilerde yeni tutum ve inançlar yaratabileceği gibi mevcut tutum ve inançları da pekiştirebilir.

Yönetme fonksiyonu ise partilerin devlet mekanizması içindeki rollerini ifade etmektedir. Tüm bu fonksiyonlar birlikte değerlendirildiğinde bu fonksiyonların yerine getirilmesi partinin içinde bulunduğu toplum yapısına bağlıdır. Toplum ve partilerin birbirlerini etkileme durumu karşılıklıdır.

3. SİYASİ PARTİLERİN GELİR KAYNAKLARI

Siyasi partilerin belli başlı gelir kaynakları gelişmiş ülkelerde ve ülkemizde benzerlik

göstermektedir. Siyasi partilerin gelirlerini hangi kaynaklardan sağlayacakları siyasi partiler ve seçim kanunlarında belirtilmiştir.

Bu kaynakları siyasi partilerin faaliyet konuları ve amaçları açısından iki başlık altında toplayabiliriz:

i. Esas Faaliyet Gelirleri: Üye aidatları, bağışlar, Devlet yardımı ile partiyi ve adayı tanıtıcı faaliyetlerden sağlanan gelirler

ii. Diğer gelirler: Parti mal varlığının değerlendirilmesi sonucu sağlanan faiz, temettü vb. gelirler

Bu gelirlerin oluşumu diğer ülke uygulamaları ve ülkemiz açısından incelenecektir.

3.1. Esas Faaliyet Gelirleri

Esas faaliyet gelirleri siyasi partilerin kuruluş amacı doğrultusunda sağladıkları gelirlerden oluşmaktadır. Bu gelirler üye aidatları, devlet yardımı, bağışlar ve partiyi tanıtım amaçlı faaliyetler sonucu sağlanmaktadır.

3.1.1. Üye Aidatları

Siyasi partilerin üyelerinden topladıkları aidatlardan oluşmaktadır. Türkiye’de üye aidatları konusuna Siyasi Partiler Kanununda yer verilmiştir. Kanunda üye aidatları üç başlık altında toplanmaktadır(md.61). Bunlar parti üyelerinden alınacak giriş ve üyelik aidatları, partili milletvekillerinden alınacak milletvekilliği aidatı ve özel aidatlardan oluşmaktadır.

i. Parti üyelerinden alınacak giriş ve üyelik aidatı: Parti üyelerinden alınacak giriş aidatlarının miktarı ile üyelik aidatının alt ve üst sınırları her partinin kendi tüzüğünde belirtilmek durumundadır(md.62). Her üye, partiye girişte bu aidatları kabul etmek zorunda olmakla birlikte bunların ödenmemiş olmasının cezai bir yaptırımı yoktur.

ii. Milletvekilliği aidatı: Partili milletvekillerinin ödeyecekleri aidat miktarı TBMM parti grubu kararıyla belirlenmektedir. Bununla

birlikte bu miktarın yıllık tutarı milletvekili ödeneğinin net bir aylık tutarını geçememektedir (md.63).

iii. Özel aidatlar: Milletvekilliği, belediye başkanlığı ve belediye meclis üyeliği aday adaylarından alınacak aidatlardan oluşmaktadır. Bu aidatların miktarı da, yine milletvekili ödeneğinin net bir aylık tutarını aşmamak kaydıyla parti iç yönetmeliklerinde gösterilmek durumunda-
dır.

3.1.2. Bağışlar

Bağışlar, siyasi partilere kişi veya kuruluşlar tarafından yapılan nakdi ve gayri nakdi yardımlardan oluşmaktadır. Gayri nakdi bağışlar, taşınır veya taşınmaz mallar olabileceği gibi bazı hakların kullanımının devri de olabilmektedir.

Siyasi partilere yapılan bağışların siyasi partilerin politikaları üzerinde bir baskı oluşturabileceği endişesi, bir çok gelişmiş ülkede olduğu gibi ülkemizde de bağışların tutarı ve kimler tarafından yapılıp yapılamayacağı konusunda düzenlemelerin yapılmasına neden olmuştur.

ABD’de siyasi partilere yapılacak bağışlar Federal Seçim Kampanyası Kanunu’nda (FECA) düzenlenmiştir. Buna göre siyasi parti-

lere bağış yapabilecek olan kişi ve kuruluşlar ile bağış limitleri tablo 1 de sunulmuştur.

Partiler ve adaylar kendilerine yapılan bağışları, topladıkları ve harcadıkları tutarı ve 200 \$ dan fazla bağış yapanların kimliklerini açıklamak zorundadırlar. Adayların yapabileceği harcama konusunda herhangi bir limit bulunmamasıyla birlikte yapılan harcamalar, kaynağı ve kullanım yerleri ile birlikte Federal Seçim Komisyonuna rapor edilmektedir. Bu Komisyon siyasi partilere ilişkin finansal bilgileri kamuoyuna açıklamaktadır⁶

ABD seçim kanunu ayrıca bağış yapması yasak olanları da saymıştır. Bunlar şirketler, işçi sendikaları, Federal hükümet ihalelerini alan ve halen kontratı devam eden kişiler, yabancılardır.

Bu yasaklara ek olarak eyalet seçimleri ve yerel seçimlerde ulusal bankaların bağış yapmaları da yasaklanmıştır.

Şirketler ve sendikaların doğrudan adaya veya partiye bağış yapmaları yasaklanmış olmakla birlikte Kanun, bu kuruluşların siyasi faaliyet komitesi (PAC: Political Action Committee) oluşturarak bir araya gelmeleri halinde, bağış yapmalarına ve ayrıca bağış toplamalarına izin vermektedir.

6 The FEC and The Federal Campaign Finance Law, www.fec.gov

Tablo 1: ABD ‘de Bağış Limitleri

Bağış Yapanlar	Bağış Alma Yetkisi Olanlar					Özel Limitler \$
	Aday Kom. Her Seçim için \$	PAC Her yıl için \$	Yerel Parti Kom. Her yıl için \$	Eyalet Parti Kom. Her yıl için \$	Ulusal Parti Kom. Her yıl için \$	
Kişiler	1.000	5.000		5.000	20.000	25.000 Her yıl için
Yerel Parti Kom.	5.000	5.000	Diğer parti komitelerine sınırsız transfer			
Eyalet Parti Kom.						
Ulusal Parti Kom.	5.000	5.000	Diğer parti komitelerine sınırsız transfer			17.500 (Her kam. dön.de senato ad.
5 den Fazla Aday İçin Ol. Siyasi Faal. Kom. (PAC)	5.000	5.000	5.000		15.000	
5 den Az Aday İçin Oluş. Siyasi Faa. Kom.(PAC)	1.000	5.000	5.000		20.000	

Kaynak: www.fec.gov/pdf/colagui.pdf

ABD’ de nakdi ve gayri nakdi olarak yapılacak bağışlar nakit para, mal ve hizmet sunumu ve borçların üstlenilmesi şeklinde olmaktadır. Nakdi bağışın 100\$’ı aşması halinde çek olarak verilmesi zorunludur. İsimsiz bağışçılarda ise bu tutar 50 \$’ la sınırlandırılmıştır. Mal ve hizmet yardımı ise ücretsiz olarak verilebileceği gibi olduğundan daha düşük bir fiyatla da sunulabilmektedir. Mal ve hizmetin değerinin belirlenmesinde ise, malın bağışlandığı andaki cari değeri ve hizmetin sunulduğu andaki değeri esas alınmaktadır. Adaya ya da bir siyasi partiye ait olan borcun ödenmesi de bağış olarak kabul edilmektedir.

İngiltere’de 2000 yılında yenilenen kanunla, siyasi partilere yapılan bağışların kontrolü amaçlanmıştır. Bu Kanunla, bağışların kayıt altına alınması ve bu kayıtların Seçim Komisyonu (Electoral Commission) sunulması için yetki verilmiştir.

Kanunda hangi bağışların kabul edileceği limitler de belirtilerek sayılmıştır:

- i. 200 Paundun altında olan tüm bağışlar,
- ii. Aşağıda sayılanlardan herhangi birinden alınan ve 200 paundun üzerinde olan nakdi ve gayri nakdi bağışlar: seçmenler, parti üyele-

ri, şirketler, ticaret birlikleri, emlak şirketleri, sivil toplum örgütleri.

Kanuna göre 200 paundun üzerinde bağış yapanların adı ve adresi açıkça yazılmalı ve kaydedilmelidir. Şirketler tarafından yapılan bağışlar için de koşul getirilmiştir. Buna göre eğer bir yıl içinde yapılan bağışlar 5000 paundu aşarsa hissedarların izni gerekmektedir. Siyasi partilerin diğer ülke vatandaşlarından bağış alması ise yasaklanmıştır

Türkiye’de ise siyasi partilere kimlerin bağışta bulunamayacakları Siyasi Partiler Kanununda sayılmıştır Buna göre aşağıdaki kişi ve kuruluşların siyasi partilere, taşınır veya taşınmaz mal veya nakit veya haklar bağışlaması ve bu gibi mal veya hakların kullanılmasını bedelsiz olarak bırakması ve aynı hakların devrine dair tasarruflarda bulunması yasaklanmıştır:

i. Genel ve katma bütçeli daireler, mahalli idareler, muhtarlıklar, kamu iktisadi teşebbüsleri, özel kanunla veya özel kanunla verilen yetkiye dayanılarak kurulmuş bankalar ve diğer kuruluşlar, kamu iktisadi teşebbüsü sayılmamakla beraber ödenmiş sermayesinin bir kısmı Devlete ait müesseseler, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, işçi ve işveren sendikaları, bunların üst kuruluşları, dernekler, vakıflar ve kooperatifler,

ii. Yabancı devletler, uluslararası kuruluşlar, yabancı uyruklu kişiler ile yabancı ülkelerdeki dernek, grup ve kurumlar.

Yukarıdaki sayılanlar dışında kalan gerçek ve tüzel kişilerin siyasi partilere bağış yapmaları serbesttir. Bağış tutarında ise limit bulunmaktadır. Bağışta bulunan kişi veya kuruluşun bir siyasi partiye aynı yıl içerisinde 2 milyar liradan fazla kıymette aynı veya nakdi bağışta bulunması yasaklanmıştır. Bağış yapan kişinin kimliğinin parti makbuzunda açıkça belirtilmesi gerekmektedir.

3.1.3. Partiyi ve Adayı Tanıtıcı Faaliyetlerden Sağlanan Gelirler

Siyasi partiler parti adına birtakım faaliyetlerde bulunarak gelir sağlayabilirler. Bu faaliyetler, parti ambleminin basılı olduğu malzemeler ve dokümanların satışı olabileceği gibi partinin üstlendiği organizasyonlar da (eğlence, toplantı, kermes vb) olabilir

ABD’ de siyasi faaliyet komiteleri, parti veya aday adına broşür, bayrak, rozet gibi malzemeleri satarak kampanyaya destek olmaktadır. Bu şekilde elde edilen paralar FEC’ e göre bağış kabul edilmektedir

Türkiye’de siyasi partilerin hangi faaliyetlerden gelir sağlayacakları Siyasi Partiler Kanununda belirtilmiştir (md.61). Buna göre satışlardan elde edilecek gelirler aşağıdaki şekilde sınıflandırılmıştır:

i. Parti bayrağı, flaması, rozeti ve benzeri rumuzların satışından sağlanacak gelirler;

ii. Parti yayınlarının satış bedelleri,

iii. Üye kimlik kartlarının ve parti defter, makbuz ve kağıtlarının sağlanması karşılığında alınacak paralar,

iv. Partice tertiplenen balo, eğlence ve konser faaliyetlerinden sağlanacak gelirler.

3.1.4. Devlet Yardımı

Siyasal partilerin mali ihtiyaçlarını aida- larından karşılayamamaları, partileri, kişi ve kuruluşlardan ve büyük şirketlerden bağış toplamaya yöneltmiştir. Bu durum ise partilerin baskı gruplarının etkisine girme tehlikesi ile karşı karşıya kalmalarına neden olmuştur. Bu tehlike devlet yardımı gündeme getirmiştir⁷. Partilere devlet yardımı ilk kez 1959 yılında Almanya’da başlamıştır. Bunu 1965-1975 yılları arasında diğer Avrupa ülkeleri izlemiştir. ABD’de ise partilerin devlet tarafından finansmanına karşı olan

7 Bülent SERİM, "Siyasal Parti Mali Denetimi" *Ekonominin Denetim Düzeni ve Muhasebe Konulu XVI.Türkiye Muhasebe Kongresi*, 11-13 Eylül 1997, İstanbul, s.35.

geleneksel tutumda değişiklik yapılarak 1974 ve 1976 'da başkanlık seçimlerinin finansmanı ile ilgili iki kanun çıkarılmış ve devlet desteği uygulamasına geçilmiştir⁸

Devlet yardımı; nakdi yardımlar ücretsiz postalama, seçim dönemlerinde devlet radyo ve televizyonundan ücretsiz yararlanma, vergi muafiyetleri gibi birtakım kolaylıklardan yararlanma şeklinde olabilmektedir.

Devlet yardımı iki şekilde yapılabilir.

- i. Düzenli olarak yapılan yardımlar
- ii. Seçim dönemlerinde yapılan yardımlar

Avrupa ülkelerinin bazılarında ve ABD'de seçim dönemlerinde yardım yapılmaktadır. Örneğin Almanya'da ülke çapında geçerli oyların en az %5' ini alan partilere, oyları oranında seçim giderini karşılamak üzere devlet yardımı yapılmaktadır. Bununla birlikte bir partiye yapılan devlet yardımının parti gelirlerinin %50' sini aşması yasaktır. Fransa'da seçim harcamalarının bir kısmı karşılanmaktadır. Başkanlık seçimlerinde adaylara standart tutarda nakdi yardım yapılmaktadır. Ayrıca kamuya ait toplanı yerlerinden, radyo ve televizyonlardan konuşmalarda, ücretsiz yararlandırma ve posta giderlerini karşılama konusunda kolaylıklar sağlanmaktadır⁹.

İngiltere'de 2000 yılında çıkarılan kanunla (PPERA 2000) getirilen hükümlere uyum sağlamayı kolaylaştırmak amacıyla siyasi partilere devlet yardımı sağlanmıştır. Bu doğrultuda 2000-2001 döneminde siyasi partiler için 700.000 paund ödenek konmuş ve bu tutar partilere en son katıldıkları seçimlerde aldıkları oy oranına göre dağıtılmıştır¹⁰.

ABD'de ise başkanlık seçimlerinde devlet yardımı yapılmaktadır. Bu yardımın koşullarını belirleyen özel bir yasa bulunmaktadır. Başkanlık Seçim Kampanyası Fon Kanunu (The Presidential Election Campaign Fund Act) ile Hazine'de bir fon oluşturulmuştur. Bu fon, vergi mükelleflerinin ödeyecekleri verginin 3 \$ lık kısmının isteğe bağlı olarak aktarılması ile oluşturulmaktadır. Mükellefin bu isteği, ödeyeceği vergi tutarında bir değişiklik yaratmamaktadır. Hazine bu fonu başkanlık seçimlerinde kullanmaktadır. Fonların dağıtımı üç şekilde yapılmaktadır¹¹:

- i. Başkanlık önseçimleri,
- ii. Başkanlık genel seçimleri,
- iii. Başkanlık aday belirleme toplantıları.

Başkanlık önseçimlerinde adayın devlet yardımı alabilmesi için aşağıdaki koşulları kabul etmesi gerekmektedir:

- i. Önseçimlerdeki kampanya harcamaları tutarının 10 milyon doları aşmaması (bu tutar enflasyona göre ayarlanmaktadır. Örneğin bu tutar 1996 seçimlerinde 30.91 milyon \$' a yükseltilmiştir.),
- ii. Her eyaletteki kampanya harcamaları tutarının 200.000 \$'ı aşmaması,
- iii. Kişisel fonlardan yapılan harcamaların 50.000 \$'ı aşmaması.

Önseçimi kazanarak başkan adayı olanlar, genel seçim kampanyalarındaki harcamalarını karşılamak üzere ikinci kez devlet yardımı alabilmektedirler. Bu aşamada Devlet yardımından yararlanma koşulları ise şunlardır:

- i. Genel seçimlerdeki kampanya harca-

8 Ahmet YILDIZ, "Siyasi Partilerin Finansmanı (Almanya, İtalya, İngiltere, Fransa ve ABD Örnekleri)" *Araştırma Raporu*, TBMM Kütüphane ve Dokümantasyon Müdürlüğü Araştırma Servisi, Ankara, 1996, s.4.

9 Türkan ARIKAN, "Siyasal Partilerin ve Parlamento Üyelerinin Finansal Denetimi" *Ekonominin Denetim Düzeni ve Muhasebe Konulu XVI. Türkiye Muhasebe Kongresi*, 11-13 Eylül 1997, İstanbul, ss. 360-361; Serim, a.g.e., s.43; Yıldız, a.g.e., ss 14-25).

10 Electoral Commission Annual Reports 2000-2001, www.electoralcommission.gov.uk

11 The FEC and The Federal Campaign Finance Law, www.fec.gov

maları tutarının 20 milyon doları aşmaması gerekmektedir(Bu tutar her başkanlık seçim döneminde enflasyona göre ayarlanmaktadır 1996 seçimlerinde bu tutar 61.82 milyon \$ olmuştur.). Genel seçimlerde toplam oyun %5' inden fazla oy alan siyasi partilerin başkanlık adayları da "genel seçim devlet yardımı" payından yararlanmaktadırlar.

ii. Kişisel fonlardan yapılan harcamalar 50.000 \$ ı aşabilir.

Başkanlık adayını belirleme toplantılarının harcamalarını karşılamak amacıyla oy oranı %25 in üzerinde olan büyük partilere devlet yardımı yapılmaktadır Kanun her bir parti için ödenecek parayı 4 milyon dolar olarak belirlemiştir. Ancak başkanlık seçim yılındaki enflasyon oranına göre bu tutar yeniden belirlenmektedir. Örneğin, 1996 yılı içinde partilere 12.36 milyon dolar ödeme yapılmıştır

Yapılan devlet yardımının belirlenen koşullara uygun olarak harcanıp harcanmadığı FEC in denetimine tabidir. FEC'in denetimi sonucunda aşağıdaki durumlar söz konusu ise yapılan devlet yardımının uygun tutarının Hazineye geri iadesi gerekmektedir;

i. Alınan devlet yardımı tutarı aday veya aday belirleme komitesinin yetkisi dahilinde olan tutarı aşmışsa,

ii. Harcama limitleri aşılmışsa,

iii. Kampanya giderleri dışındaki amaçlar için kullanılmışsa,

iv. Borçlar ve yükümlülükler ödendikten sonra kalan bir tutar varsa,

v. Alınan devlet yardımının yatırım araçlarına yatırılması sonucu faiz elde edilmişse,

vi. Alınan devlet yardımı ile yapılan harcamalar belgelendirilmemişse,

Türkiye'de ise siyasi partilere yapılan devlet yardımı her iki yardım şeklini de kapsamaktadır. Düzenli olarak yapılan devlet yardımı

mından yararlanabilmek için bazı koşulların varlığı gerekmektedir. Aşağıdaki koşullardan birinin varlığı devlet yardımı almak için yeterli olmaktadır:

i. Seçim genel barajını aşmak ve TBMM'de milletvekilliği kazanmış olmak; Buna göre son milletvekili genel seçimlerine katılma hakkı tanınan ve genel barajı aşmış bulunan siyasi partilere her yıl Hazine'den ödenmek üzere o yılki genel bütçe gelirleri "(B) Cetveli"nde toplanmış tutarın beşbinde ikisi oranında ödenek ayrılmaktadır. Bu ödenek Devlet yardımı yapılacak siyasi partiler arasında, o siyasi partinin genel seçim sonrasında, T. B. M. M. sandalye sayısına bölüştürülerek her yıl ödenmektedir. Bu ödemelerin o yılki Genel Bütçe Kanununun yürürlüğe girmesini takiben on gün içinde tamamlanması zorunludur. Bu yardımın sadece parti ihtiyaçları veya parti çalışmalarında kullanılması zorunludur.

ii. Genel seçimlerde genel barajı aşamamış olmakla birlikte en az %7 oy almış olmak; Bu yardım tutarı, en az Devlet yardımı alan siyasi partinin almış olduğu yardım ile genel seçimlerdeki toplam geçerli oy sayısının kazandıkları oya oranlanması ile bulunmaktadır.

iii. Genel seçimlerden sonra milletvekillerinin parti değiştirmesi sonucu TBMM'de en az üç milletvekiline sahip olmak ve seçimlere girme hakkını elde edecek biçimde örgütlenmesini tamamlamış olmak; Buna göre, TBMM'de 10 veya daha fazla milletvekili bulunup da Devlet yardımı alamayan ve seçimlere girme hakkını elde edecek şekilde teşkilatlanmasını tamamlamış siyasi partilere, en az Devlet yardımı alan siyasi partiye yapılan yardım kadar Devlet yardımı yapılmaktadır. Bu partilerin 10'dan az olmakla birlikte en az 3 veya daha fazla milletvekiline sahip olmaları halinde kendilerine en az Devlet yardımı alan siyasi partiye yapılan yardımın 1/4'ü tutarında Devlet yardımı yapılmaktadır.

Partilerin devletten alacakları yardım tutarı her bir koşul için ayrı olarak belirlenmekte

dir. Buna göre birinci ve üçüncü koşul için milletvekili sayısı, ikinci koşul için ise aldığı oy sayısı hesaplamalarda dikkate alınmaktadır

Bu düzenli ödemeler haricinde ayrıca siyasi partilere hem genel hem de yerel seçimlerde devlet yardımı yapılmaktadır Seçim döneminde yapılan bu yardımlardan, düzenli devlet yardımı alma hakkına sahip olan partiler yararlanabilmektedir. Öngörülen bu yardım miktarları; bu yardımdan faydalanabilecek siyasi partilere, milletvekili genel seçiminin yapılacağı yıl üç katı, mahalli idareler genel seçim yılı için iki katı olarak ödenmekte, her iki seçim aynı yıl içerisinde yapıldığında ise bu ödemenin miktarı üç katı geçmemektedir.

3.2. Diğer Gelirler

Siyasi partilerin sahip oldukları mallardan dolayı sağladıkları gelirler bu grupta yer almaktadır. Bu gelirler faiz, temettü gibi gelir unsurlarından oluşmaktadır

ABD’ de siyasi partiler temettü geliri ve faiz geliri elde etmek amacıyla yatırım yapabilmektedirler. Ancak alınan devlet yardımının yatırım araçlarına yatırılması sonucu faiz elde edilmesi yasaktır¹². Böyle durumlarda alınan paranın uygun tutarının iadesi gerekmektedir¹³

Türkiye’de siyasi partilerin, ikametleri ile amaç ve faaliyetleri için gerekli olanlar dışında taşınmaz mal edinmeleri yasaklanmıştır. Partilerin, amaçları içinde olmak şartıyla sahip oldukları taşınmaz mallardan gelir elde etmeleri ise serbesttir. Ayrıca siyasi partiler nakit varlıklarını değerlendirmek için bankaya para yatırmakta ve menkul kıymet alabilmektedirler. Bu ve benzeri işlemlerden sağladıkları gelirler (faiz, temettü vb.) ile tazminat geliri gibi gelirler diğer faaliyetlerden sağlanan gelirleri oluşturmaktadır.

Diğer taraftan siyasi partilerin dolaylı veya dolaysız olarak kredi veya borç almaları yasaklanmıştır. Ancak, ihtiyaçlarını karşılamak

amacıyla bağış yapması serbest olan gerçek ve tüzelkişilerden kredili veya ipotek karşılığı mal satın alabilmektedirler. Ayrıca siyasi partilerin üyelerine ve diğer kişi ve kuruluşlara borç vermeleri de yasaklanmıştır (md.72).

4. SİYASİ PARTİLERİN GİDER UNSURLARI

Siyasi partilerin gider unsurları yönetim ve propaganda faaliyetleri nedeniyle yapılan harcamalardan oluşmaktadır.

Yönetim ve propaganda giderleri, bir siyasi partinin varlığını sürdürebilmesi için katlandığı giderlerden oluşmaktadır. Yönetim giderleri her örgütün katlandığı giderlerle benzerlik göstermektedir. Personel, kira, haberleşme, ısıtma, aydınlatma ve toplantı giderleri gibi. Propaganda giderleri ise partiyi ve adayı tanıtıcı nitelikteki giderler olup bayrak, flama, rozet, broşür, el ilanları, kitapçıklar, özel radyo ve televizyonlardaki konuşmalar, gazete ilanları, geziler ve tanıtım toplantıları gibi faaliyetler nedeniyle ortaya çıkan harcamalardan oluşmaktadır. Bu giderler normal dönemlere göre seçim dönemlerinde artış göstermektedir.

ABD’de partilerin FEC’e verdikleri raporlardaki kalemler incelendiğinde, faaliyet giderleri başlığı altında aşağıdaki gider çeşitlerine yer verildiği görülmektedir:

i. Genel yönetim giderleri: Bu giderler kira, personel, posta, ofis malzemeleri ve demirbaş alımı için yapılan ödemeler

ii. Seyahat giderleri: Seyahat süresince ortaya çıkan yakıt, yemek, konaklama, bilet ücreti vb. ödemeler,

iii. Danışmanlık hizmetleri için yapılan giderler: hukuk ve yatırım danışmanlığı ücretleri için yapılan ödemeler,

iv. Reklam giderleri: Medya kuruluşlarında yapılan yazılı ve görsel reklam giderleri,

12 Public Funding of Presidential Elections 1996, www.fec.gov

13 The FEC and The Federal Campaign Finance Law, www.fec.gov

v. Anket giderleri,

vi. Kampanya malzemeleri: Broşür, poster, balon, rozet vb. için ödemeler,

vii. Kampanya giderleri: Aday tanıtımına bağlı olarak ortaya çıkan giderlerden oluşmaktadır. Bunlar toplantı, haberleşme, yeme içme, anket ve yüz yüze görüşme yöntemlerinin kullanımı ile ortaya çıkan giderler

ABD’de seçimlerde sağlanan gelirlerin ve yapılan harcamaların Federal Seçim Komisyonuna (FEC) bildirilme zorunluluğu vardır. Devlet yardımı alınmadığı sürece harcama sınırı söz konusu değildir.

İngiltere’de PPERA (Political Parties, Elections and Referendums Act 2000)’ya göre seçim dönemlerinde yapılacak harcamalara limit getirilmiştir. Farklı seçimler için farklı limitler söz konusudur. Örneğin genel seçimlerde limit 19.77 milyon paunddur. Kampanya harcamaları nakdi ve gayri nakdi harcamaları kapsamaktadır. Nakit dışındaki faydaların tüketilmesinde piyasa değeri esas alınmaktadır Kanun değişikliği ile seçim giderlerine dahil edilecek harcamalar yeniden belirlenmiştir. Buna göre¹⁴;

i. Seçim süresince herhangi bir sabit kıymetin satın alınması veya kullanım hakkının sağlanması,

ii. Herhangi bir kişi tarafından mal, hizmet veya kolaylığın sağlanması,

gider kavramı kapsamındadır Gider çeşitleri olarak, seyahat, yiyecek- içecek, kırtasiye vb. giderler sayılmaktadır

Fransa’da da, başkanlık seçimlerinde adaylara devlet yardımı yapılmasından dolayı harcamalara üst sınır getirilmiştir¹⁵

Türkiye’de ise partilerin gerek seçim gerekse normal faaliyet dönemlerinde harcamaları

konusunda yasal olarak bir sınırlama bulunmamaktadır Ancak bu harcamaların belgelendirilmesi, yetkili organların izninin olması ve parti tüzel kişiliği adına yapılmış olmaları gerekmek tedir.

5. SİYASİ PARTİLERDE MEVCUT MUHASEBE SİSTEMİ

Muhasebe sistemi; örgütlerin uyguladıkları muhasebe politikaları, kayıt düzeni, finansal tablolar ve denetim fonksiyonunu kapsamaktadır Siyasi partilerin mevcut muhasebe sistemi diğer ülkelerde ve Türkiye ’deki uygulamalar açısından irdelenecektir

5.1. Uygulanan Muhasebe Politikaları Açısından

Muhasebe politikaları, finansal tabloların düzenlenmesi ve sunulması için işletme tarafından kabul edilmiş ilkeler, esaslar, gelenekler ile uygulamalardan oluşmaktadır¹⁶.

ABD’de siyasi partiler finansal işlemlerini nakit esasına göre muhasebeleştirmektedirler. Dolayısıyla nakit haricindeki değerlerini (varlıklarını) cari değerleri ile değerlemektedirler Eğer bağış olarak mal ve hizmet alınmış ise mal ve hizmetin değerinin belirlenmesi, malın bağışlandığı andaki cari değeri, hizmette ise hizmetin sunulduğu andaki değeri üzerinden değerlendirilmektedir.

İngiltere’de siyasi partilerin ve adayların harcamalarının kaydedilmesinde değerlendirme esası olarak, eğer biliniyorsa satın alma fiyatı, bedelsiz olarak alınmış ise tahmini değer veya kullanım değeri dikkate alınmaktadır.

Türkiye’de siyasi partiler elde ettikleri tüm nakdi ve gayri nakdi varlıkları gelir harcamaları da gider olarak kaydetmektedirler Maddi varlıklar için demirbaş eşya defteri tutularak taşınır ve taşınmaz mal mevcutları burada izlenmektedir.

14 Candidate’s Election Expenses Return Local Government Elections Guidance Note for CEER02, www.electoralcommission.gov.uk

15 SERİM, a.g.e., s. 45.

16 Türkiye Muhasebe Standartları "TMS 1: Finansal Tabloların Sunuluşu" TÜRMOB yayınları, 2001.

5.2. Kayıt Düzeni Açısından

Kayıt düzeni, seçilen defter tutma sistemi ve finansal işlemlerin muhasebeleştirilme biçimini ifade etmektedir.

5.2.1. Diğer Ülkelerdeki Durum

ABD’de bir siyasi parti, siyasi partiler ve seçim kanununda talep edilen bilgileri yansıtmak şekilde dilediği defter tutma sistemini seçebilmektedir. Seçim Komisyonu gelirleri ve harcamaları, çeşidine göre ayrı hesaplarda izlenmesini talep etmektedir. Yapılan araştırmada Seçim Komisyonu’na sunulan raporlardan tek taraflı kayıt yönteminin benimsendiği anlaşılmaktadır.

İngiltere’de siyasi partilerin muhasebe sistemi ve finansal durumlarının denetlenmesi olarak Seçim Komisyonuna verilmesi konusunda yeni yasal düzenlemeye gidilmiştir.

Buna göre 2002 yılından itibaren siyasi partiler finansal işlemlerini muhasebe kayıtlarında göstermek üzere;

i. Partinin günlük nakit giriş ve çıkışları ile harcamalarını,

ii. Partinin varlık ve borçlarını

kayıt altına almak ve raporlamak zorundadırlar. 200 Paundun üzerindeki tüm bağışların bağışçının kimlik bilgileriyle birlikte kaydedilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte siyasi partilerin finansal bilgileri için geliştirilen formlarda sadece toplanan bağış, devlet yardımı ve diğer gelir kalemleri ile yapılan harcamaların çeşidine göre tutarları yer almaktadır.

5.2.2. Türkiye’deki Durum

Siyasi Partiler Kanununa göre siyasi partiler hesaplarını bilanço esasına göre düzenlemek zorunda olup (md.73) bütçelerin, bilançoların, gelir ve gider cetvelleri ile kesin hesaplarının nasıl düzenleneceği partilerin iç yönetmelik-

lerinde gösterilmelidir (md.73). Kanunun bu maddesine rağmen siyasi partiler hesaplarını bilanço esasına göre değil işletme esasına göre tutmaktadırlar. Bunun nedeni Siyasi Partiler Kanunun 60.maddesinde sayılan, partilerin tutmak zorunda oldukları defterlerden kaynaklanmaktadır. Bunlar her kademedeki parti organları üye kayıt defteri, karar defteri, gelen ve giden evrak kayıt defteri, gelir ve gider defteri ile demirbaş eşya defteridir.

Kanunun 60. ve 73.maddesi birlikte değerlendirildiğinde; siyasi partilerin hesaplarını bilanço esasına göre düzenlemeleri zorunluluğu ifade edilmiş olmasına rağmen, 60.maddesinde tutulması zorunlu olan defterlerde bilanço esasının gerektirdiği defter türlerine yer verilmemiştir. Oysa VUK’na göre bilanço esasına göre tutulması gereken defterler, yevmiye defteri, defteri kebir ve envanter defteridir. Kanun maddeleri arasında bir bağlantının olmaması, siyasi partilerin mevcut muhasebe kayıtlarını gelir gider defteri boyutunda bırakmıştır. Anayasa Mahkemesi siyasi partilerin mali denetimini yaparken md.74 ve 75’e göre kesin hesap cetvellerini istemekte ve bunların denetimini yapmaktadır. Bu konudaki yorumlara göre¹⁷ Anayasa Mahkemesi, partilerin kullandıkları defter türlerine ilişkin bir karar vermeye gerek duymamakta; uygulamadaki defter türlerini ve yıl sonunda çıkarılan mali içerikli kesin hesap cetvellerinin verilmesini yeterli görmekte, Anayasa Mahkemesine mali denetim için verilmesi yasayla zorunlu tutulmuş olan konunun, defterler değil Siyasi Partiler Kanunu md.73 ve 74. maddelerinde niteliği ve içeriği belirlenmiş olan hesaplar olduğu öne sürülmektedir. Bilanço esasını işletme esasından ayıran en önemli özellik; çift taraflı kayıt yöntemi ile hesapların ayrıntılı biçimde kaydedilip gösterilmesi ve

17 Hamdi MEHTER, Siyasi Partilerin Mali İşlemleri ve Denetimleri, Yüksel Matbaacılık, Ankara, 1995, s.25.

18 MEHTER, a.g.e., s.24.

hesaplarda sınıflandırmanın sağlanması yoluyla muhasebeden ihtiyaç duyulan finansal bilgilerin istenilen ayrıntıda elde edilmesinin mümkün olmasıdır. Siyasi partiler de devletten büyük tutarlarda yardım alan ve devlet yönetimine talip olan kuruluşlardır. Bu kuruluşların finansal bilgilerinin açıklık ve şeffaflık içinde sunulması, kamuyu aydınlatma ilkesi açısından çok önemlidir.

5.2.2.1. Gelir Gider Defteri

Mevcut uygulamada siyasi partiler yılın başında İlçe Seçim Kurulunda tasdik ettirdikleri gelir gider defteri ile demirbaş eşya defterini tutmak ve yıl sonunda gelecek yıl bütçesi ile birlikte kesin hesap cetvellerini mali denetim için Anayasa Mahkemesine sunmak zorundadırlar.

Bu çerçevede siyasi partilerin il ve ilçe teşkilatları gelir gider defterlerini ve demirbaş eşya defterlerini İlçe Seçim Kuruluna tasdik ettirirler. Ayrıca il teşkilatları gelir makbuzları için zimmet defteri tutarlar. Bu zimmet defterini genel merkez hazırlamakta ve teşkilatlarına göndermektedir.

Gelir gider defteri işletme esasına göre defter tutan mükelleflerin kullandıkları işletme defteri ile aynı biçim ve özelliklere sahiptir.

Gelir makbuzlarının taşınması gereken özellikleri şunlardır:

- i. Gelir makbuzları il ve ilçe esasına göre genel merkez tarafından bastırılır
- ii. Bu makbuzları genel merkez illere iller de ilçelere zimmetle verilir.
- iii. Teşkilatlar gelir makbuzu bastıramazlar.
- iv. Gelir makbuzlarında karalama ve rakamlarda oynama yapılamaz.
- v. Gelir makbuzunu kesenin adı soyadı ve ünvanı makbuza yazılıdır
- vi. Bağış yapanın adı soyadı, adresi, bağış tarihi ve bağış tutarı mutlaka yazılıdır

vii. Makbuzlar daha sonra tarih ve numara sırasına göre gelir gider defterine kaydedilir

Giderler, Kanunda sayılan belgelere dayanarak yapılır. Kullanılan gider belgeleri şunlardır: Fatura, perakende satış fişi, kira kontratı ve kira ödeme makbuzları, ücret bordroları, SSK, vergi dairesi ödeme makbuzları.

Bütün harcamalar gelir gider defterine tarih sırasına göre kaydedilir

Görüldüğü gibi Kanun, partilerin gelir ve giderleri ile ilgili belgeleri ayrıntılı bir şekilde tanımlamış ancak bu belgelerin muhasebeleştirilmesi konusunda aynı titizliği göstermemiştir.

5.2.2.2. Kesin Hesap ve Bütçeler

Kesin hesap yıl içinde yapılan gelir ve giderlerin yıl sonundaki envanteridir. Diğer bir ifade ile gelir gider defterindeki kayıtların toplamıdır. Bütçe ise gelecek yıla ait tahmini gelir ve giderlerden oluşmaktadır.

Parti il ve ilçe teşkilatları her yıl sonunda kesin hesaplarını hazırlamak durumundadır (Ek 1). Önce ilçeler Şubat ayı sonuna kadar kesin hesaplarını il başkanlıklarına göndermekte, iller ise ilçelerden gelen kesin hesaplarla kendisinin hazırladığı kesin hesabı birleştirerek Nisan ayı sonuna kadar genel merkeze ulaştırmaktadır. Genel merkez, bütün il teşkilatlarından gelen kesin hesapları genel merkez kesin hesabıyla birleştirmektedir. Böylece tüm teşkilatın gelirleri, giderleri, önceki yıldan gelen ve gelecek yıla devreden nakitleri ile borçları ve alacakları; parti tüzel kişiliğinin bir yıllık finansal işlemlerinin kesin sonuçları olarak ortaya konmaktadır.

5.3. Düzenlenen Finansal Tablolar Açısından

Yapılan araştırma sonucunda hem gelişmiş ülke uygulamalarında hem de ülkemizde, bilanço ve faaliyet sonuçlarını analize elverişli bir şekilde yansıtacak bir finansal tablo düzenlemesine rastlanmamıştır. Finansal raporlar genellikle nakit hareketi ile gelir ve harcama kalemlerini yansıtacak düzeydedir.

5.3.1. Diğer Ülkelerdeki Durum

ABD’de siyasi partiler bir faaliyet döneminde gerçekleşen tahsilatlar ile ödemeleri gösterir formları doldurarak FEC’in denetimine sunmaktadırlar. Bu formlar özet rapor, detaylı rapor ve eklerinden oluşmaktadır. Bu formlardan detaylı rapor örneği Ek 2 ‘de sunulmuştur.

Özet tabloda dönem başı nakit mevcudu, dönem içindeki toplam tahsilatlar, toplam ödemeler ve dönem sonu nakit mevcudu yer almaktadır. Ayrıca borç ve yükümlülükler de bu özet tabloda gösterilmektedir.

Detaylı tabloda, gerçekleşen tahsilatlar ve ödemeler çeşitlerine göre ayrıntılı bir şekilde sunulmaktadır. Partinin nakit hareketini ortaya koyan bu tablo nakit akım tablosu olarak değerlendirilebilir. Eklerde ise tahsilatın ve ödemelerin türü, ayrıntılı kimlik bilgileri ve tutarı yer almaktadır.

İngiltere’de partilere yapılan bağışlar ve harcamalar detaylı bir şekilde raporlanarak Seçim komisyonuna sunulmaktadır. Seçim Komisyonu bu raporları kamuoyunun bilgisine sunmaktadır. Yapılan araştırmada bu raporlar haricinde parti finansal bilgilerinin sunulduğu başka bir raporlama biçimine rastlanmamıştır.

5.3.2. Türkiye’deki Durum

Siyasi partilerin düzenledikleri belgeler kesin hesap çizelgelerinden oluşmaktadır. Bu çizelge finansal tablo kavramı açısından irdelendiğinde daha çok hesap tipi gelir tablosunu andırmaktadır. Bir tarafta gelirleri diğer tarafta giderleri gösteren ve bu biçimiyle analize pek uygun olmayan bu sunum, finansal bilgilerin kullanımına engel oluşturmaktadır.

6. SİYASİ PARTİLERİN DENETİMİ

Siyasi partilerin hesaplarının denetimi, ülkemiz ile diğer gelişmiş ülkeler uygulamaları açısından incelenmiştir.

6.1. Diğer Ülkelerde Siyasi Partilerin Denetimi

ABD ‘de bağımsız bir kuruluş olan Fede-

ral Seçim Komisyonu, siyasi partilerin finansal denetimini yapmaktadır. FEC 1974 yılında "Siyasal Partiler, Seçim ve Kampanya Kanunu"nu uygulamak, devlet yardım programını yönetmek ve siyasi parti finansal faaliyetlerini denetlemek ve açıklamak üzere kurulmuştur. FEC altı üyeden oluşmaktadır. Altı yıllık dönemler için Senatonun önerisi ile Başkan tarafından seçilmektedir. Üç üyeden fazlasının aynı partiden olması yasaklanmıştır. Siyasi partiler gerek normal faaliyet gerekse seçim dönemlerinde üçer aylık ve altışar aylık özet ve ayrıntılı finansal raporlarını Kanunda belirtilen süreler içinde FEC’in denetimine sunmak zorundadırlar. Bu raporlar kamuoyunun incelemesine açıktır. FEC bu raporlardan başka Başkan adaylarının kampanyada sağladıkları kaynak ve yaptıkları harcamaları, denetim raporlarını ve diğer FEC görüşlerini de yayınlamaktadır.

FEC devlet yardımı programını da yönetmektedir. FEC yönetimi bu yardımdan yararlanmaya uygun olan başkanlık adaylarını belirlemede Hazine Sekreterliği ise ödemeleri yapmaktadır.

İngiltere’de de Seçim Komisyonu (Electoral Commission) doğrudan parlamentoya karşı sorumlu bağımsız bir devlet kuruluşudur. Bu kuruluş 30 Kasım 2000 tarihinde kurulmuştur. Bu komisyonun görevleri arasında şunlar yer almaktadır;

- i. Siyasi partilerin kayıtlarını yapmak,
- ii. Seçimlere ilişkin yasa ve uygulamalarla ilgili görüş bildirmek,
- iii. Seçim işlemlerini düzenlemek,
- iv. Siyasi partilere yapılan bağışları kontrol etmek,
- v. Partilerin seçimlerdeki harcamalarını denetlemek,
- vi. Siyasi partilerin gelir ve harcamalarının kayıt altına alınmasını sağlamak,
- vii. Siyasi partilerin yıllık hesaplarını yayınlamak.

İngiltere’de siyasi partiler her mali yılın sonunda finansal durumlarını gösterir bir rapor düzenlemek zorundadırlar. Eğer, o yıl içinde siyasi partinin brüt gelir veya harcamaları 250.000 poundu aşmış ise, rapor denetçi (qualified auditor) tarafından denetlenmek zorundadır. Denetçinin siyasi bir partinin çalışanı veya üyesi olması yasaktır. Siyasi partiler finansal durumlarını gösteren raporlarını ilgili yılın sonundan itibaren denetlenmiş ise altı ay denetlenmemişse üç ay içerisinde göndermek zorundadırlar. Komisyon bu raporları kamunun bilgilanmesine açık tutmak durumundadır.

6.2. Türkiye’de Siyasi Partilerin Denetimi

Siyasi partilerin mali denetimi Anayasa Mahkemesi tarafından yapılmaktadır. Anayasa Mahkemesinin yaptığı denetim, mal edinimleri ile gelir ve giderlerin doğruluğu ve kanuna uygunluğu açısından olmaktadır. Anayasa Mahkemesi, denetimini evrak üzerinde yapmaktadır. Gerektiği durumlarda ise diğer kamu kurum ve kuruluşlarının uzman elemanlarından yararlanmakta ve onların hazırladığı rapor üzerinden de denetim yapabilmektedir.

Anayasa Mahkemesi tarafından yapılan mali denetimin konusunu; partilerin bir yıla ilişkin hesaplarının ve bu hesapların dayanaklarını oluşturan gelir ve gider belgelerinin incelenmesi oluşturmaktadır. Anayasa Mahkemesi denetimi iki biçimde yapılmaktadır:

- i. Şekle yönelik denetim
 - a) Zamanlara uyum
 - b) Eksiklikler
 - c) Hesap belgelerindeki tutarlılık
- ii. Esasa yönelik denetim
 - a) Doğruluk
 - b) Yasaya uygunluk

Denetim sonucunda şekle yönelik incelemede özellikle, hesabın verilmemesi ya da noksanlığın giderilmemesi durumu, partilerin kapa-

tlıma gerekçesini oluşturmaktadır. Esasa ilişkin incelemenin sonucu ise mali yaptırımdır. Örneğin Siyasi Partiler Kanununun izin vermediği bağışların kabul edilmesi, gelirlerin elde edilmesi veya giderlerin yapılması durumunda bu tutarlar Hazineye gelir kaydedilmektedir (md.75 ve 76). Parti defter ve kayıtlarının tutulmaması, tahrifi, defterlerin yok edilmesi veya gizlenmesi, Kanuna aykırı bağış, kredi veya borç alınması, borç verilmesi, yabancı devletler milletlerarası kuruluşlar veya yabancı gerçek ve tüzel kişilerden yardım ve bağış kabul edilmesi halinde sorumlularına hapis cezası verilmektedir.

7. KAMUYU AYDINLATMA İLKESİ AÇISINDAN SİYASİ PARTİLERDE MUHASEBE SİSTEMİNİN OLUŞTURULMASI

Kamuyu aydınlatma ilkesi, örgütlerin finansal bilgilerinin gerçeğe uygun bir şekilde oluşturulması ve güvenilirliğinin sağlanarak kamuya açıklanması olarak özetlenebilir.

Türkiye’de siyasi partilerin mevcut muhasebe sistemi, kamuyu aydınlatma ilkesi açısından değerlendirildiğinde oldukça yetersiz kalmaktadır. Siyasi partilerin yegane hedefi iktidara gelerek kamu hizmeti görevini üstlenmektir. Bu amaçla bir hizmet paketi hazırlamakta ve bu hizmeti en iyi şekilde sunma vaadini vermektedirler. Mevcut sistemde her ne kadar gelir ve giderler Anayasa Mahkemesinin denetimine sunulsa da siyasi partilerin gelir kaynakları ile gider unsurları ve sahip olduğu mal varlıkları ile borçları şeffaflığı sağlayacak şekilde sunulmamakta ve kamuya açıklanmamaktadır. Özellikle seçim dönemlerinde siyasi partilerin yaptıkları harcamaların gelir kaynakları ile uyumlu olmadığı konusundaki şüphelerin ortadan kaldırılması için, kamuyu aydınlatma ilkesi çerçevesinde siyasi partilerin muhasebe ve denetim sisteminin yeniden yapılandırılması gerekmektedir.

7.1. Uygulanacak Muhasebe Politikasının Belirlenmesine Yönelik Öneriler

Siyasi partiler kamu kaynaklarından yararlanan ve ülke yönetimine talip olan kuruluşlardır. Bu nedenle kamuya karşı sorumlulukları

vardır. Finansal sorumluluğu en iyi yansıtabilecek biçimde muhasebe sisteminin oluşturulması gerekmektedir. Muhasebe, bir örgütün kaynaklarının oluşumunu, bu kaynakların kullanılma biçimini, örgütün işlemleri sonucunda bu kaynaklarda ortaya çıkan artış veya azalışları ve örgütün finansal açıdan durumunu açıklayan bilgiler üretir ve bu bilgileri ilgili kişi ve kuruluşlara sunar¹⁹. Muhasebenin uygulanması kar amaçlı örgütler yanında kar amacı gütmeyen, bununla birlikte kaynak kullanan ve kaynak kullanılmamasını bütçeleyerek denetleyen örgütler için de söz konusudur²⁰. Siyasi partiler de kar amacı gütmeyen ancak kaynak kullanan, bütçe yapan kuruluşlar olarak gelişmiş bir muhasebe bilgi sistemine sahip olmak zorundadırlar

Muhasebe sisteminin oluşturulmasının ilk aşaması, uygulanacak muhasebe politikalarının belirlenmesidir. Muhasebe politikaları, finansal tabloların düzenlenmesi ve sunulması için gerekli olan ilkeler, esaslar, gelenekler, kurallar ile uygulamalardan oluşmaktadır (TMS 1 md. 15). Bu bağlamda siyasi partilerde uygulanacak muhasebe politikaları, kamunun bilgi ihtiyacını karşılayacak ve bu bilgilerin güvenilir olmasını sağlayacak nitelikte olmalıdır. Siyasi partilerin finansal bilgilerinin güvenilir bilgi olması için, finansal durum ve faaliyet sonuçlarını sadece yasal boyutu açısından değil aynı zamanda ekonomik boyutları açısından da yansıtan, önyığıdan uzak ve tarafsız biçimde önemlilik kavramını göz önüne alarak tam ve eksiksiz şekilde denetlenmiş olarak sunması gerekmektedir. Diğer örgütlerde olduğu gibi siyasi partilerde de muhasebe işlemlerinde süreklilik kavramı, tahakkuk esas ve tutarlılık kavramı geçerli olmalıdır

İncelenen ülke uygulamaları ve Türkiye uygulamasında siyasi partilerde kayıtlar nakit esasına göre tutulmaktadır. Dolayısıyla dönemsellik kavramı gözardı edilmektedir. Bu nedenle tahakkuk esasına geçilmelidir. Böylelikle siyasi partilerin sahip oldukları varlıkların ve borçlarının sunumunu sağlamak mümkün olacaktır. Bu kavram ve ilkeler çerçevesinde mu-

hasebe politikalarının oluşturulması gerekmektedir.

7.2. Hesap Planının Oluşturulmasına Yönelik Öneriler

Türkiye'deki Siyasi Partiler Kanunu incelendiğinde daha önce de belirtildiği gibi; istenilen muhasebe sistemi konusunda ikilem olduğu anlaşılmaktadır. Kanun siyasi partilerin hesaplarını bilanço esasına göre düzenlemelerini istemektedir. Ancak tutulacak defterler sayılırken bilanço esasından uzaklaşmış ve tek taraflı kayıt sistemine uygun bir yapının oluşmasına neden olunmuştur. Bu ikilemi ortadan kaldırmak için Siyasi Partiler Kanunun 60. maddesinde değişiklik yapılması yeterli olacaktır. Kar amacı gütmeyen örgüt niteliğine sahip olan siyasi partilerin hesap planları, Tekdüzen Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliğinde yer alan hesap planı esas alınarak oluşturulmalıdır. Düzenlenen hesap planından hareketle merkez ve taşra teşkilatları için bilanço, faaliyet gelir-gider tablosu ve nakit akım tablosu oluşturulmalı ve dönem sonunda bu tablolar füzyon edilmelidir.

Önerilen bilanço tablosunda (Ek 3) aktifte, dönen varlıklar grubunda aşağıdaki hesap grupları yer alabilir:

i. Hazır Değerler: Partinin nakit ve nakit benzeri değerleri;

ii. Menkul Kıymetler: Nakit mevcudunu değerlendirmek amacıyla menkul kıymetlere yapılan yatırımlar;

iii. Faaliyetlerden Doğan alacaklar: Devlet yardımı ile ilgili olarak kesinleşen ancak henüz tahsil zamanı gelmeyen devlet yardımı tutarı ile TBMM parti grubunca belirlenerek kesinleşen milletvekilliği üye aidatları;

iv. Diğer Alacaklar: Parti il teşkilatlarından olan alacaklar, menkul kıymet yatırımları nedeniyle ortaya çıkan ve kesinleşen kar payından doğan alacaklar ile vb. alacaklar;

19 Orhan SEVİLENGÜL, Genel Muhasebe, Gazi Kitabevi, 2001, s.9.

20 SEVİLENGÜL, a.g.e., s.9.

v. Stoklar: Partiyi tanıtım amacıyla bastırılan bayrak, flama, afiş, broşür ve rozet vb. malzemeler ile merkez ve teşkilatlarda kullanılmak üzere bastırılan gelir-gider makbuzları, parti anıtlı kağıtlar, satın alınan kırtasiye malzemeleri vb. malzemeler, bu malzemeler için önceden verilen sipariş avansları;

vi. Gelecek Aylara Ait Giderler ve Gelir Tahakkukları: Dönemsellik kavramı gereği ilgili dönemlere gelir ve giderlerin aktarılması (kira gideri, faiz geliri vb.);

vii. Diğer Dönen Varlıklar: Personele görevlendirme nedeniyle verilen personel ve iş avansları, parti varlıklarındaki sayım ve tesellüm noksanlıkları vb.

Duran varlıklar grubunda aşağıdaki hesap grupları bulunabilir:

i. Maddi Duran Varlıklar: Partinin mülkiyetindeki binalar, taşıtlar, demirbaşlar, yapılmakta olan yatırımlar verilen avanslar ile bu varlıklara ait birikmiş amortisman tutarları;

ii. Maddi Olmayan Duran Varlıklar: Partinin kuruluş ve örgütlenme çalışmaları nedeniyle aktifleştirilen giderler, parti faaliyetleri kapsamında kiralanmış binalarda, amaca uygun kullanım için yapılan harcamalar ile bu gruba ait birikmiş amortismanlar;

iii. Gelecek Aylara Ait Giderler ve Gelir Tahakkukları: Gelecek yılları ilgilendiren gider ve gelir tahakkukları;

iv. Diğer Duran Varlıklar: Yukarıdaki gruplara dahil edilemeyen hesaplar.

Bilançonun pasif tarafı ise kısa ve uzun vadeli yabancı kaynaklar ile özkaynak gruplarından oluşmaktadır. Yabancı kaynaklar grubunda aşağıdaki hesap grupları yer alabilir:

i. Faaliyetlerden Doğan Borçlar: Partinin amaçları doğrultusunda kullanmak üzere aldığı varlık unsurları için yaptığı borçlanmalar;

ii. Diğer borçlar: Personele borçlar ile diğer çeşitli borçlar

iii. Ödenecek Vergi ve Diğer Yükümlülükler: Personeline ve üçüncü kişilere yaptığı ücret ödemelerinden dolayı vergi ve sosyal güvenlik kesintileri vb diğer yükümlülükler;

iv. Borç ve Gider Karşılıkları: Personel için hesaplanan kıdem tazminatları;

v. Gider Tahakkukları: Faaliyet dönemine ait kesinleşmiş ancak henüz ödenmemiş gider unsurları

v. Diğer Yabancı Kaynaklar: Yukarıdaki gruplara dahil edilemeyen hesaplar.

Bilançonun özkaynak grubunda aşağıdaki hesap grupları kullanılabilir:

i. Sermaye: Partinin önerilen muhasebe sistemine geçişle birlikte düzenleyeceği ilk bilançoda (Kuruluş Bilançosu) aktif toplamından yabancı kaynaklar çıkarılarak bulunan tutar;

ii. Sermaye Yedekleri: Siyasi partilerin sahip oldukları maddi duran varlıklarının enflasyon etkisi nedeniyle yeniden değerlendirilmesi sonucu ortaya çıkan değerlendirme artışları;

iii. Geçmiş Yıllar Gelir Fazlası: Önceki dönemlere ait birikmiş olumlu gelir gider farkı;

iv. Geçmiş Yıllar Gider Fazlası(-): Önceki dönemlere ait birikmiş olumsuz gelir gider farkı;

v. Dönem Gelir (Gider)Fazlası: İlgili faaliyet dönemine ait olan ve faaliyet gelir gider tablosundan aktarılan tutar

Önerilen bir diğer tablo ise faaliyet gelir-gider tablosudur. Siyasi partilerin kar amacı gütmemeleri nedeniyle gelir tablosu yerine faaliyet sonuçlarını yansıtacak faaliyet gelir gider tablosunun düzenlenmesi uygun bir yaklaşım olacaktır(Ek 4). Bu tabloda

i. Esas faaliyet gelirleri arasında partinin toplamış olduğu bağışlar, Devlet yardımı, üye aidatları ile partiyi ve aday tanıtıcı malzeme satışlarından sağlanan gelirler yer almaktadır

ii. Faaliyet Giderlerini, dönem giderleri

ile gerek seçim gerekse seçim dönemleri haricinde partiyi tanıtmak amacıyla yapılan propaganda giderleri oluşturmaktadır.

iii. Diğer Gelirler arasında partinin nakit fazlasını değerlendirmek amacıyla yaptığı yatırımlardan sağladığı gelirler ve karlar yer almaktadır.

iv. Diğer Giderler grubunda ise partinin diğer faaliyetleri sonucunda ortaya çıkan gider ve zararlar yer almaktadır.

v. Dönem Gelir Gider Farkını ise elde edilen gelirlerin toplamından katılan giderlerin çıkarılmasıyla ulaşılan tutar oluşturmaktadır.

Önerile diğer tablo ise nakit akım tablosudur. Bu tablo TMS 3 "Nakit Akış Tabloları" standardına uygun bir şekilde düzenlenebilir. Bu tablo Parti faaliyetlerine ilişkin kaynak ve kullanımlar ile yatırım faaliyetlerine ilişkin kaynak ve kullanımlar olmak üzere iki ana gruptan oluşmaktadır (Ek: 5). Parti faaliyetlerine ilişkin kaynak ve kullanımlar grubu aşağıdaki başlıklardan oluşabilir:

i. Esas faaliyet gelirlerinden sağlanan nakit girişleri,

ii. Diğer gelirlerden sağlanan nakit girişleri,

iii. Faaliyet giderlerinden kaynaklanan nakit çıkışları,

iv. Diğer giderlerden kaynaklanan nakit çıkışları,

v. Faaliyetlerle ilgili diğer dönen varlık ve diğer yabancı kaynaklardaki değişiklikler

Yatırım faaliyetlerine ilişkin kaynak ve kullanımlar grubu ise aşağıdaki başlıklardan oluşabilir:

i. Maddi duran varlıkların satışından kaynaklanan nakit girişleri

ii. Maddi ve maddi olmayan duran varlıkların elde edilmesi için yapılan nakit çıkışları

iii. Üçüncü kişilere verilen avans ve borçlarla ilgili nakit çıkışları

8. SİYASİ PARTİLER İÇİN ÖNERİLEN MUHASEBE DENETİMİ

Siyasi partilerin denetim fonksiyonunun Anayasa Mahkemesinden alınması ve bir kanunla bu yetkinin tüm gelişmiş ülke uygulamalarında olduğu gibi Yüksek Seçim Kuruluna verilmesi gerekmektedir. Bu kurul doğrudan parlamentoya bağlı, bağımsız ve yaptırım gücü olan bir kuruluş haline getirilmelidir.

Siyasi partilerin üç aylık, altı aylık ve yıllık olarak düzenledikleri finansal raporları, bağımsız denetim şirketleri tarafından denetlenmeli ve denetlenmiş bu raporlar kamuoyuna açıklanacak şekilde Yüksek Seçim Kurulu'na sunulmalıdır. Bu amaçla, Yüksek Seçim Kurulu bünyesinde muhasebe denetimi ile ilgili bir bölüm oluşturulmalıdır. Bu bölüm finansal durum ve faaliyet sonuçlarını, hem her bir parti için hem de karşılaştırmalı olarak yeniden düzenlemeli, bu bilgileri elektronik ortamda ve istendiğinde ulaşılacak şekilde kamuoyunun bilgisine sunmalıdır.

9. SONUÇ

Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde Siyasi Partiler Kanununda değişiklik yapılması yolunda çalışmalar devam etmektedir. Bu değişiklikler sırasında aşağıdaki önerilerin dikkate alınması, siyasi partilerin hesaplarında şeffaflığın sağlanmasına imkan tanıyacaktır. Bu amaçla siyasi partilerin;

i. Muhasebe sistemi oluşturulmalı,

ii. Finansal raporları bağımsız denetime tabi tutulmalı,

iii. Denetim fonksiyonu Anayasa Mahkemesinden alınarak gelişmiş ülke uygulamalarında olduğu gibi Yüksek Seçim Kuruluna devredilmelidir.

Ek 1: Türkiye’de Siyasi Partilerin Düzenlediği Kesin Hesap Çizelgesi

<p>.....PARTİSİ</p> <p>KESİN HESAPÇİZELGESİ</p>	İLİ:
	İLÇESİ:
	YILI:
	TARİH:

GELİRLER			GİDERLER		
HESAP ADLARI		TOPLAM	HESAPADLARI		TOPLAM
1	AİDAT GEL		1	GENEL GİD.	
2	SATIŞ GEL		2	PERSONEL GİD.	
3	ŞÖLEN VE EĞL GEL.		3	SEYAHAT GİD.	
4	DEMİRBAŞ SATIŞ GEL.		4	BAYRAK, ROZET, AFİŞ, İLAN YAYIN GİD.	
5	BAĞIŞ GEL.		5	ŞÖLEN EĞL.GİD.	
6	BANKA GEL.		6	SEÇİM GİDERLERİ	
7	HAZİNE YARDIMI		7	DEMİRBAŞ VB.GİD.	
8			8	TAŞIT GİD.	
9			9		
GELİRLER TOP			GİDERLER TOPLAMI		
GEÇ.YILDAN DEV. KASA			GELİR GİDER FARKI		
GENEL TOPLAM			GENEL TOPLAM		

**Ek 2: ABD’ de Siyasi Partilerin Federal Seçim Komisyonuna Sunduğu
Detaylı Tahsilat Ve Ödemeler Raporu**

TAHSİLAT	RAPORLAMA DÖNEMİ	RAPORLAMA DÖNEMİ
1. BAĞIŞLAR a) KİŞİLER b) SİYASİ PARTİ KOMİTELERİ c) DİĞER KOMİTELER		
2. DİĞ.PARTİ KOM.DEN TRANSFER.		
3. ALINAN BORÇLAR		
4. BORCUN ÜSTLENİLMESİ YOLUYLA ALINAN BAĞIŞLAR		
5. FAALİYET HARCAMALARINI KARŞILAMAK ÜZERE ALINAN DEVLET YARDIMI		
6. ADAY VE KOMİTELERE YAPILAN BAĞIŞLAR-DAN PARTİYE İADE EDİLEN TUTARLAR		
7.DİĞER FAALİYETLERDEN SAĞLANAN TAHSİLATLAR(temettü, faiz geliri vb.)		
8. ORTAK FAALİYETLER İÇİN EYALET HESAPLARINDAN TRANSFERLER		
9. TOPLAM TAHSİLATLAR		

ÖDEMELER	RAPORLAMA DÖNEMİ	RAPORLAMA DÖNEMİ
1. FAALİYET GİDERLERİ		
2. DİĞ.PARTİ KOMİTELERİNE TRANSFERLER		
3. FEDERALADAYLARA, KOMİTELERE VE DİĞ. KOMİTELERE YAPILAN BAĞIŞLAR		
4. BAĞIMSIZ HARCAMALAR		
5. PARTİ KOMİTELERİ TARAFINDAN YAPILAN HARCAMA		
6. BORÇ ÖDEMELERİ		
7. VERİLEN BORÇLAR		
8. İADE EDİLEN BAĞIŞLAR a) KİŞİLER b) SİYASİ PARTİ KOMİTELERİ c)DİĞER KOMİTELER		
9. DİĞER ÖDEMELER		
10. TOPLAM ÖDEMELER		

III. NET BAĞIŞLAR / FAALİYET GİDERLERİ		
1. TOPLAM BAĞIŞLAR(Borçlar hariç)		
2. İADE EDİLEN BAĞIŞLAR (-)		
3. NET BAĞIŞLAR		
4. TOPLAM FAALİYET GİDERLERİ		
5. FAALİYET HARCAMALARINI KARŞILAMAK ÜZERE ALINAN DEVLET YARDIMI (-)		
6. NET FAALİYET GİDERLERİ		

Ek 3: Siyasi Partiler için Önerilen Bilanço

<p>AKTİF</p> <p>I. DÖNEN VARLIKLAR</p> <p>A. HAZIR DEĞERLER</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kasa 2. Alınan Çekler 3. Bankalar 4. Verilen Çekler 5. Diğer Hazır Değ. <p>B. MENKUL KIYMETLER</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Hisse Senetleri 2. Özel Kesim Tah.Sen.Ve Bono. 3. Kamu Kes.Tah.Sen. Ve Bonoları 4. Diğer Menkul Kıymetler <p>C. FAALİYETLERDEN DOĞAN ALACAKLAR</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Devlet Yardımından Alacaklar 2. Milletvekilliği Aidatlarından Alacaklar 3. Diğer Faaliyetlerden Alacaklar <p>D. DİĞER ALACAKLAR</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Parti İl Teşkilatlarından Olan Alacaklar 2. Men.Kıymet Yat. Doğan Alacaklar 3. Diğer Çeşitli Alacaklar <p>E. STOKLAR</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Malzeme Stokları <p>F. GELECEK AYLARA AİT GİDERLER VE GELİR TAHAKKUKLARI</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Gelecek Aylara Ait Giderler 2. Gelir Tahakkukları <p>G. DİĞER DÖNEN VARLIKLAR</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. İş Avansları 2. Personel Avansları 3. Sayım Ve Tesellüm Noksanları 4. Diğ.Çeşitli Dönen Varlıklar <p>II. DURANVARLIKLAR</p> <p>A. MADDİ DURANVARLIKLAR</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Binalar 2. Taşıtlar 3. Demirbaşlar 4. Diğer Maddi Duran Varlıklar 5. Birikmiş Amortisman(-) 6. Yapılmakta Olan Yatırımlar 7. Verilen Avanslar <p>B. MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kuruluş Ve Örgütlenme Gider. 2. Özel Maliyetler 3. Diğ.Maddi Ol.Dur.Var. 4. Birikmiş Amortisman(-) 5. Verilen Avanslar <p>C. GELECEK YILLARA AİT GİDERLER VE GELİR TAHAKKUKLARI</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Gelecek Aylara Ait Giderler 2. Gelir Tahakkukları <p>D. DİĞER DURANVARLIKLAR</p> <p>AKTİF TOPLAM</p>	<p>PASİF</p> <p>III.KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR</p> <p>A. FAALİYETLERDEN DOĞAN BORÇLAR</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Satıcılar 2. Borç Senetleri <p>B. DİĞER BORÇLAR</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Personele Borçlar 2. Diğer Çeşitli Borçlar <p>C. ÖD. VERGİ VE DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLER</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ödenecek Vergi ve Fonlar 2. Ödenecek Sosyal Güvenlik Kesintileri <p>D. BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Kıdem Tazminatı Karşılığı <p>E. GİDER TAHAKKUKLARI</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Gider Tahakkukları <p>F. DİĞERYABANCI KAYNAKLAR</p> <p>IV. UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR</p> <p>A. BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Kıdem Tazminatı Karşılığı <p>B. DİĞER YABANCI KAYNAKLAR</p> <p>V. ÖZKAYNAKLAR</p> <p>A. SERMAYE</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Sermaye <p>B. SERMAYE YEDEKLERİ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. MDV.Yen.Değ.Artışı <p>C. GEÇMİŞ YILLAR GELİR FAZLASI</p> <p>D. GEÇMİŞ YILLAR GİDER FAZLASI</p> <p>E. DÖNEM GELİR (GİDER)FAZLASI</p> <p>PASİFTOPLAM</p>
---	---

Ek 4: Siyasi Partiler için Önerilen Faaliyet Gelir Gider Tablosu**FAALİYET GELİR GİDER TABLOSU****60 ESAS FAALİYET GELİRLERİ**

600 ÜYE AİDATLARI

601 BAĞIŞLAR

602 DEVLET YARDIMI

603 PARTİYİ VE ADAYITANITICI FAALİYETLERDEN SAĞLANAN GELİRLER

63 FAALİYET GİDERLERİ

630 YÖNETİM GİDERLERİ

631 PROPAGANDA GİDERLERİ

64 DİĞER GELİRLER

640 TEMETTÜ GELİRLERİ

642 FAİZ GELİRLERİ

645 MENKUL KIYMET SATIŞ KARI

646 KAMBİYO KARLARI

649 DİĞER GELİR VE KARLAR

65 DİĞER GİDERLER

653 KOMİSYON GİDERLERİ

655 MENKUL KIYMET SATIŞ ZARARI

656 KAMBİYO ZARARLARI

659 DİĞER GİDER VE ZARARLAR

69 DÖNEM GELİR GİDER FARKI

690 DÖNEM GELİR GİDER FARKI

Ek 5: Siyasi Partiler için Önerilen Nakit Akım Tablosu

	ÖNCEKİ DÖNEM	CARİ DÖNEM
I. PARTİ FAALİYETLERİNE İLİŞKİN NAKİT KAYNAKLARI (KULLANIMLARI)		
A. FAALİYETLERDEN SAĞLANAN NAKİT 1. ESAS FAALİYETLERDEN SAĞLANAN NAKİT (+) a) Esas Faaliyet Gelirlerinden Sağlanan Nakit (+) b) Faaliyetlerden Doğan Alacaklardaki Artışlar(-) c) Faaliyetlerden Doğan Alacaklardaki Azalışlar(+) 2. DİĞER GELİRLERDEN SAĞLANAN NAKİT (+) a) Diğer Gelirler (+) b) Nakit girişi Sağlamayan Gelirler (-)		
B. FAALİYETLERE İLİŞKİN NAKİT ÇIKIŞI 1. FAALİYET GİDERLERİNE İLİŞKİN NAKİT ÇIKIŞLARI(-) a) Yönetim Giderleri (+) b) Propaganda Giderleri (+) c) Malzeme Stoklarındaki Artışlar (+) d) Malzeme Stoklarındaki Azalışlar (-) e) Faaliyetlerden Doğan Borçlardan Azalışlar(+) f) Faaliyetlerden Doğan Borçlardan Artışlar (-) g) Amort. ve Nakit Çık.Gerektirmeyen Diğ.Giderler (-) 2. DİĞER GİDERLERE İLİŞKİN NAKİT ÇIKIŞLARI (-) a) Diğer Giderler(+) b) Nakit Çıkışı Gerektirmeyen Diğer Giderler (-)		
FAALİYETLERE İLİŞKİN NET NAKİT KAYNAĞI (KULLANIMI)		
C. FAALİYETLERLE İLGİLİ DİĞ. DÖNEN VARLIK VE DİĞ. KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLARDAKİ DEĞİŞİKLİKLERLE İLGİLİ NAKİT AKIMLARI 1. DÖNEN VARLIK ARTIŞLARI(-) 2. DÖNEN VARLIK AZALIŞLARI(+) 3. KV.YABANCI KAYNAK ARTIŞLARI(+) 4. KV.YABANCI KAYNAK AZALIŞLARI(-)		
PARTİ FAALİYETLERİNE İLİŞKİN NET NAKİT KAYNAĞI (KULLANIMI)		
II. YATIRIM FAALİYETLERİNE İLİŞKİN NAKİT KAYNAKLARI (KULLANIMLARI)		
A. YATIRIM FAALİYETİNDEN SAĞLANAN NAKİT(+) 1. MADDİ DURAN VARLIK SATIŞLARINDAN SAĞLANAN NAKİT(+) 2. DİĞER DURAN VARLIK SATIŞLARINDAN SAĞLANAN NAKİT(+)		
B. YATIRIM FAALİYETLERİNE İLİŞKİN NAKİT ÇIKIŞLARI(-) 1. MADDİ DURAN VARLIK ALIŞLARI(+) 2. MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIK ARTIŞLARI(+) 3. DİĞER DURAN VARLIK ARTIŞLARI(+)		
YATIRIM FAALİYETLERİNE İLİŞKİN NET NAKİT KAYNAĞI (KULLANIMI)		
III. NAKİT ARTIŞI (AZALIŞI)		
IV. DÖNEM BAŞI NAKİT MEVCUDU		
V. DÖNEM SONU NAKİT MEVCUDU		

KAYNAKÇA

ARIKAN, Türkan(1997): "Siyasal Partilerin ve Parlamento Üyelerinin Finansal Denetimi" *Ekonominin Denetim Düzeni ve Muhasebe Konulu XVI.Türkiye Muhasebe Kongresi*, 11-13 Eylül 1997, İstanbul.

Electoral Commission: *Candidate's Election Expenses Return Local Government Elections Guidance Note for CEER02*, www.electoralcommission.gov.uk

Federal Election Commission: *Public Funding of Presidential Elections 1996*, www.fec.gov

Federal Election Commission: *The FEC and The Federal Campaign Finance Law*, www.fec.gov

MEHTER, Hamdi(1995): *Siyasi Partilerin Mali İşlemleri ve Denetimleri*, Yüksel Matbaacılık, Ankara.

ÖZBUDUN, Ergun(1974): *Siyasal Partiler*, Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, Sevinç Matbaası, Ankara.

SERİM, Bülent(1997): "Siyasal Parti Mali Denetimi" *Ekonominin Denetim Düzeni ve Muhasebe Konulu XVI.Türkiye Muhasebe Kongresi*, 11-13 Eylül 1997 İstanbul.

SEVİLENGÜL, Orhan(2001): Tekdüzen Muhasebe Sistemi ile Uyumlu Genel Muhasebe, genişletilmiş 10. baskı, Gazi Kitabevi, Ankara.

Siyasi Partiler Kanunu(1983): Kanun no: 2820, Resmi Gazete: 24.4.1983 sayı: 18027.

Türkiye Muhasebe Standartları(2001): "TMS 1: Finansal Tabloların Sunuluşu". TÜRMOB Yayınları, Ankara.

WARE, Alan(1996): *Political Parties and Party Systems*, Oxford Un. Press, UK.

YILDIZ, Ahmet(1996): "Siyasi Partilerin Finansmanı (Almanya, İtalya, İngiltere, Fransa ve ABD Örnekleri)" *Araştırma Raporu*, TBMM Kütüphane ve Dokümantasyon Müdürlüğü Araştırma Servisi, Ankara.

